

РАХУНКОВА ПАЛАТА

ЗАТВЕРДЖЕНО
рішенням Рахункової палати
від 01.12.2015 № 10-5

З В І Т

**про результати аудиту ефективності використання коштів
державного бюджету на наукову діяльність у сфері освіти**

Київ - 2015

З М І С Т

ПРЕАМБУЛА.....	3
ВСТУП.....	5
1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ	6
2. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ	11
3. АНАЛІЗ ПЛАНУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА НАУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ОСВІТИ.....	14
3.1. <i>Планування видатків</i>	15
3.2. <i>Стан використання бюджетних коштів</i>	19
4. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА НАУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ОСВІТИ.....	21
4.1. <i>Планування тематики наукових досліджень на 2014 і 2015 роки</i>	21
4.2. <i>Результативність наукових досліджень</i>	26
4.3. <i>Фінансова підтримка наукових об'єктів, що становлять національне надбання, та розвитку інфраструктури наукової діяльності</i>	29
5. АНАЛІЗ ВИКОНАННЯ МІНІСТЕРСТВОМ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ЗАВДАНЬ У СФЕРІ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ	30
ВИСНОВКИ.....	33
ПРОПОЗИЦІЇ.....	37
Додаток	40

ПРЕАМБУЛА

Підстава для проведення аудиту: Закон України “Про Рахункову палату”, План роботи Рахункової палати на II півріччя 2015 року.

Мета аудиту: оцінка стану планування, результативності і економності використання бюджетних коштів, затверджених Міністерству освіти і науки України на проведення наукових досліджень, забезпечення збереження та розвитку інфраструктури наукової діяльності, законності, своєчасності і повноти прийняття управлінських рішень у цій сфері, стану внутрішнього контролю.

Предмет аудиту:

- кошти державного бюджету, виділені Міністерству освіти і науки України (далі – МОН) на здійснення наукової діяльності: у 2014 році – за КПКВК 2201040 “Дослідження, наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами та державним замовленням, виконання міжнародних наукових та науково-технічних програм і проектів вищими навчальними закладами та науковими установами, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка наукової інфраструктури та наукових об’єктів, що становлять національне надбання” в частині виконання наукових та науково-технічних проектів, виконання зобов’язань за міжнародними науково-технічними договорами, збереження наукових об’єктів, що становлять національне надбання; у 2015 році – за КПКВК 2201040 “Дослідження, наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами та державним замовленням, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка наукової інфраструктури, наукової преси та наукових об’єктів, що становлять національне надбання, забезпечення діяльності Державного фонду фундаментальних досліджень” (далі – КПКВК 2201040) у частині виконання наукових та науково-технічних проектів вищими навчальними закладами і науковими установами, збереження та розвитку інфраструктури наукової діяльності;

- нормативно-правові, розпорядчі та інші акти, що регулюють повноваження МОН щодо забезпечення наукової діяльності у сфері освіти;

- планові, бухгалтерські, фінансові документи та статистична звітність, звіти, інформації та інші документи про результати діяльності об’єкту аудиту з вказаного питання; матеріали внутрішнього контролю; документи, що визначають механізм та ефективність впровадження наукових результатів.

Об’єкти аудиту: Міністерство освіти і науки України, ДП “Інфоресурс”.

Об’єкти аудиту для територіальних управлінь Рахункової палати: по Львівській, Волинській, Рівненській, Тернопільській, Івано-Франківській та Закарпатській областях (у м. Львів): Національний університет “Львівська політехніка” (м. Львів), Львівський національний університет імені Івана Франка (м. Львів) – розпорядники коштів державного бюджету нижчого рівня; по Вінницькій, Житомирській, Кіровоградській, Хмельницькій та Чернівецькій областях (у м. Вінниця): Вінницький національний технічний університет (м. Вінниця), Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

(м. Чернівці) – розпорядники коштів державного бюджету нижчого рівня; по Харківській, Сумській та Полтавській областях (у м. Харків): Харківський національний університет радіоелектроніки (м. Харків) та Харківський національний автомобільно-дорожній університет (м. Харків) – розпорядники коштів державного бюджету нижчого рівня; по м. Києву, Київській, Черкаській та Чернігівській областях (у м. Київ): Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ) та Національний університет харчових технологій (м. Київ) – розпорядники коштів державного бюджету нижчого рівня.

Запити: до Національної академії педагогічних наук України та Київського національного університету імені Тараса Шевченка (в частині виконання наукових досліджень у сфері освіти).

Критерії, які застосовано під час аудиту:

щодо результативності і економності: забезпечення за рахунок виділених коштів державного бюджету досягнення запланованих результатів за завершеними НДР та їх використання в практичних цілях; забезпечення збереження та розвитку інфраструктури наукової діяльності, законності, своєчасності і повноти прийняття управлінських рішень;

щодо законності: забезпечення законності прийняття управлінських рішень у цій сфері; дотримання вимог законодавства при плануванні та використанні бюджетних коштів.

Обмеження щодо проведення аудиту:

часові: 2014 - 2015 роки (виконання за 9 місяців 2015 року); попередні роки за НДР, які виконувалися до 2014 року, а наукові результати яких впроваджені у 2014 році та за 9 місяців 2015 року;

кількісні: обсяг бюджетних коштів, виділених МОН на здійснення наукової діяльності у 2014-2015 роках (виконання за 9 місяців 2015 року); за НДР, які виконувалися до 2014 року, а наукові результати яких впроваджені у 2014 році і за 9 місяців 2015 року – за попередні роки;

географічні: м. Київ, м. Вінниця, м. Чернівці, м. Львів, м. Харків.

Термін проведення аудиту: з 14 вересня по 2 листопада 2015 року.

Методи збирання даних: аналіз нормативно-правових актів, що регулюють повноваження МОН у сфері замовлення та проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень; впровадження наукових результатів, надання фінансової підтримки розвитку інфраструктури наукової діяльності та збереження наукових об'єктів, що становлять національне надбання; перевірка й аналіз планових, бухгалтерських та звітних документів об'єктів аудиту; аналіз статистичних та аналітичних даних; запити до Національної академії педагогічних наук України та Київського національного університету імені Тараса Шевченка в частині виконання наукових досліджень у сфері освіти та аналіз отриманої інформації.

Аудит ефективності проведено відповідно до затвердженої програми.

За результатами аудиту складено дев'ять актів, отримано відповідь на запит Рахункової палати від Національної академії педагогічних наук України та Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Попередній аудит ефективності використання коштів державного бюджету, виділених Міністерству освіти і науки України на наукові дослідження, Рахунковою палатою проводився у 2009 році (постанова Колегії Рахункової палати від 24.04.2009 № 11-4). Зважаючи на вжиті МОН заходи, питання знято з контролю (висновок від 05.09.2011).

ВСТУП

Світовою практикою доведено, що лише єдність освіти з наукою є запорукою високої якості освіти та належного інтелектуального супроводу державотворення.

За роки незалежності України кількість українських університетів зросла в два рази: у 1990-1991 роках функціонувало 149 вищих навчальних закладів третього та четвертого рівня акредитації, сьогодні - 350¹. З них близько 150-ти здійснюють наукові дослідження.

Невисокі показники науково-дослідної роботи в університетах України стали однією з головних причин того, що у 2014 році до 500 найбільших рейтингових університетів світу увійшли лише Національний університет імені Тараса Шевченка (421 місце) і Харківський національний університет імені Н.В. Каразіна (481 місце).

Перед університетською наукою сьогодні стоїть завдання не лише отримання нових наукових знань, формування нового змісту освіти з використанням цих знань, підготовки наукових кадрів, а й створення наукового продукту, який може мати реальне впровадження у різних сферах суспільного життя – нових технологій, пристроїв тощо, адже єдиним індикатором успішності української науки в цілому і кожної конкретної установи є її конкурентоспроможність на світовому рівні, інтегрованість у міжнародний науковий простір та технологічний розвиток.

Щороку ВНЗ звітують про використання отриманих наукових знань у навчальному процесі, але проблеми якості освіти, падіння рівня знань і умінь учнів, моральне старіння методів і методик навчання сьогодні залишаються актуальними². **Більшість створених університетами технологій і розробок не використовуються для вирішення завдань соціально-економічного розвитку держави.**

На проблеми з впровадженням наукових результатів Рахункова палата наголошувала і в 2009 році, однак, як засвідчив аудит, організація наукової діяльності МОН не змінилася.

---

¹ Станом на 01.01.2015 понад 200 ВНЗ III-IV рівнів акредитації державної форми власності.

² Проект Концепції розвитку освіти до 2025 року.

1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку науково-технічної сфери, умови для наукової і науково-технічної діяльності, забезпечення потреб суспільства і держави у технологічному розвитку визначає Закон України від 13.12.91 № 1977 “Про наукову і науково-технічну діяльність” (далі – Закон № 1977).

Згідно із статтею 16 Закону № 1977 (із змінами, внесеними Законом України від 01.07.2014 № 1556), наукова і науково-технічна діяльність є невід’ємною складовою частиною навчального процесу вищих навчальних закладів. На вищі навчальні заклади (далі – ВНЗ) поширюються права, передбачені Законом № 1977.

Отже, наукова і науково-технічна діяльність у системі вищої освіти здійснюється відповідно до законів України “Про освіту”¹, “Про вищу освіту”² та Закону № 1977.

Довідково. Верховною Радою України 26.11.2015 прийнято Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність” (далі – проект Закону “Про наукову і науково-технічну діяльність”).

Бюджетним кодексом України (пункт 4 частини 1 статті 87) до видатків, що здійснюються з Державного бюджету України, віднесено видатки на фундаментальні та прикладні дослідження і сприяння науково-технічному прогресу державного значення, міжнародні наукові та інформаційні зв'язки державного значення, оплату послуг з підготовки наукових кадрів у наукових установах на умовах державного замовлення.

Водночас статтею 34 Закону № 1977 визначено, що бюджетне фінансування наукової і науково-технічної діяльності здійснюється, зокрема, шляхом фінансування основної діяльності державних наукових установ, що не відповідає вимогам статті 87 Бюджетного кодексу України.

Згідно із вимогами частини 2 статті 4 Бюджетного кодексу України, якщо іншим нормативно-правовим актом бюджетні відносини визначаються інакше, ніж у цьому Кодексі, застосовуються відповідні норми цього Кодексу.

Відповідно до статті 34 Закону № 1977, одним із основних важелів здійснення державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності є бюджетне фінансування, яке здійснюється, зокрема, шляхом базового фінансування та програмно-цільового фінансування.

Базове фінансування надається для забезпечення, зокрема, фундаментальних наукових досліджень; найважливіших для держави напрямів досліджень, у тому числі в інтересах національної безпеки та оборони; розвитку інфраструктури наукової і науково-технічної діяльності; збереження наукових об'єктів, що становлять національне надбання, підготовки наукових кадрів.

¹ Закон України від 23.05.1991 № 1060 “Про освіту”.

² Закон України від 17.01.2002 № 2984 “Про вищу освіту” діяв до 06.09.2014, з 06.09.2014 набув чинності новий Закон України від 01.07.2014 № 1556 “Про вищу освіту”.

Частиною 7 статті 34 Закону № 1977 визначено, що перелік наукових установ та вищих навчальних закладів, яким надається базове фінансування для здійснення наукової і науково-технічної діяльності, затверджується Кабінетом Міністрів України. Однак з **2000 року такі переліки Урядом не затверджувалися**.

Програмно-цільове фінансування здійснюється, як правило, на конкурсній основі, зокрема, для виконання науково-технічних програм і окремих розробок, спрямованих на реалізацію пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки; забезпечення проведення найважливіших прикладних науково-технічних розробок, які виконуються за державним замовленням; розроблення наукових засад державної політики у відповідних сферах, проведення наукової експертизи проектів нормативно-правових актів, державних програм.

Правові та організаційні засади цілісної системи формування і реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки в Україні визначає Закон України від 11.07.2001 № 2623 “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки” (далі – Закон № 2623).

Довідково. Згідно зі статтею 3 вказаного закону, до пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки на період до 2020 року віднесено фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави; інформаційні та комунікаційні технології; енергетику та енергоефективність; раціональне природокористування; науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань; нові речовини і матеріали.

Реалізація пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки забезпечується шляхом розроблення та виконання за визначеними пріоритетними тематичними напрямками наукових досліджень і науково-технічних розробок державних цільових програм, державного замовлення на науково-технічну продукцію, підготовку наукових кадрів, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення наукових досліджень і науково-технічних розробок (стаття 5 Закону № 2623).

Згідно зі статтею 2 Закону № 2623, пріоритетні тематичні напрями наукових досліджень і науково-технічних розробок – напрями фундаментальних і прикладних наукових досліджень та науково-технічних розробок, визначаються на середньостроковий період (до 5 років) у рамках пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки з метою забезпечення їх реалізації.

Перелік пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2015 року затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 07.09.2011 № 942 (далі – постанова № 942). Головні розпорядники бюджетних коштів зобов’язані враховувати затвержені напрями під час формування і виконання замовлення на проведення наукових досліджень і розробок, проектних та конструкторських робіт за рахунок коштів державного бюджету згідно з Порядком формування і виконання замовлення на проведення фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень та виконання науково-технічних (експериментальних) розробок за

рахунок коштів державного бюджету, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 № 1084 із змінами (далі – Порядок № 1084).

На період з 2015 року затверджений Урядом перелік пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок відсутній.

Враховуючи, що з 20.04.2014 втратив чинність Закон України від 22.12.1995 № 493 “Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб” (далі – Закон № 493), **Закон № 2623 і Закон № 1977 потребують внесення відповідних змін у частині урегулювання питань щодо державного замовлення на науково-технічну продукцію.**

Довідково. Проект Закону “Про наукову і науково-технічну діяльність” також містить поняття “державне замовлення на науково-технічну продукцію” і потребуватиме відповідного врегулювання.

Слід зазначити, що у 2014 році Урядом не затверджувалося державного замовлення на науково-технічну продукцію. Однак у 2015 році за ініціативою МОН постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2015 № 559 “Про державне замовлення на науково-технічну продукцію у 2015 році” затверджено Перелік найважливіших науково-технічних розробок за пріоритетними напрямами розвитку науки і техніки та обсяги їх фінансування у 2015 році в рамках виконання державного замовлення на науково-технічну продукцію.

Довідково. За даними МОН, конкурсний відбір проектів, що виконуватимуться за державним замовленням на науково-технічну продукцію, Міністерство здійснювало, керуючись статтею 37 Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, статтею 5 Закону України “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки” та власним положенням, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 № 630 (підпункт 75 пункту 4). Крім того, у паспорті бюджетної програми за КПКВК 2201040 МОН затверджено відповідні видатки.

Отже, за відсутності закону, який регулює загальні правові та економічні засади формування, розміщення і виконання на договірній основі замовлень держави на поставку (закупівлю) товарів, виконання робіт, надання послуг для задоволення пріоритетних державних потреб, Кабінет Міністрів України постановою від 05.08.2015 № 559 затвердив МОН на 2015 рік державне замовлення на науково-технічну продукцію загальною вартістю 20255,1 тис. гривень.

Статтею 34 Закону № 1977 визначено, що порядок формування і виконання замовлення на проведення фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень та виконання науково-технічних (експериментальних) розробок за рахунок коштів Державного бюджету України та порядок проведення конкурсного відбору науково-дослідних, науково-технічних та дослідно-конструкторських робіт встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Довідково. Аналогічні норми містить і проект Закону “Про наукову і науково-технічну діяльність”.

На сьогодні Урядом не затверджено порядку проведення конкурсного відбору науково-дослідних, науково-технічних та дослідно-конструкторських робіт.

Порядок формування і виконання замовлення на проведення фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень та виконання науково-технічних (експериментальних) розробок за рахунок коштів державного бюджету затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 № 1084.

При цьому після втрати чинності Законом № 493 **цей порядок потребує внесення відповідних змін у частині урегулювання питань щодо державного замовлення, оскільки визначає механізм формування** головними розпорядниками бюджетних коштів тематики фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок, окремих їх етапів у межах визначеного замовником для цього обсягу видатків державного бюджету та їх проведення на засадах державного замовлення.

Згідно зі статтею 34 Закону № 1977, майнові права інтелектуальної власності на об'єкти права інтелектуальної власності (крім випадків, визначених законом), створені за рахунок державних коштів або коштів вищого навчального закладу, залишаються за науковою установою – виконавцем відповідних форм (видів) науково-технічної діяльності (науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, технологічні, пошукові та проектно-пошукові роботи, виготовлення дослідних зразків або партій науково-технічної продукції, а також інші роботи, пов'язані з доведенням наукових і науково-технічних знань до стадії їх практичного використання), якщо інше не встановлено договором.

Відповідно до статті 11 Закону України “Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій”¹ (далі – Закон № 143), майнові права на технологію та/або її складові, що створені у процесі виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів, належать установам, організаціям та підприємствам-виконавцям цих робіт згідно з Цивільним кодексом України.

Статтею 11 Закону України від 25.06.1993 № 3322 “Про науково-технічну інформацію” встановлено, що результати науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної та іншої науково-технічної діяльності, фінансування якої повністю або частково здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, підлягають обов'язковій реєстрації та обліку. Порядок державної реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 27.10.2008 № 977².

Вартість науково-дослідних робіт бюджетними установами визначається відповідно до Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт,

---

¹ У редакції Закону України від 02.10.2012 № 5407 “Про внесення змін до Закону України “Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій”.

² Зареєстрований у Міністерстві юстиції України 06.04.2009 за № 312/16328.

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.07.1996 № 830 (далі – постанова № 830).

Дія цієї постанови не поширюється на госпрозрахункові підприємства і організації (пункт 3 постанови № 830). Водночас у пункті 3 Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт передбачено, що це положення встановлює єдині методичні засади визначення собівартості НДДКР в організаціях, які їх виконують, незалежно від форм власності й господарювання. Отже, ці норми потребують узгодження між собою.

Вступна частина постанови № 830 і зміст Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт також потребують приведення у відповідність із чинним законодавством, оскільки посилаються на нормативно-правові акти, які втратили чинність або фактично не застосовуються.

Довідково. Зокрема, мають посилання на Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств”¹, Правила застосування Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”², затверджені постановою Верховної Ради України від 27.06.1995 № 247, і Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 03.04.1993 № 250³.

Постановою Кабінету Міністрів України від 18.02.1997 № 174 затверджено Положення про порядок визначення наукових об'єктів, що становлять національне надбання⁴ (далі – Положення № 174).

З метою цільової підтримки наукових об'єктів, що становлять національне надбання, спільним наказом Державного комітету України з питань науки та інтелектуальної власності, Мінекономіки, Мінфіну від 29.09.1999 № 10/153/305 затверджено Порядок визначення обсягів фінансування наукових об'єктів, що становлять національне надбання (далі – Порядок № 10/153/305). Однак **Порядок № 10/153/305 потребує приведення у відповідність із чинним законодавством, оскільки посилається на нормативно-правові акти, які втратили чинність, а також у зв'язку зі зміною назв і функцій Мінекономіки, Держкомнауки.**

Положенням № 174 (пункт 9) визначено, що центральні органи виконавчої влади, академії наук, діяльність яких пов'язана з об'єктами, щороку подають в установленому порядку МОН, Мінекономрозвитку та Мінфіну

¹ У зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” втратив чинність з 01.04.2011 (крім пункту 1.20 статті 1 цього Закону, який втратив чинність з 01.01.2013).

² Правила фактично не застосовуються у зв'язку з втратою чинності Законом України “Про оподаткування прибутку підприємств”.

³ Втратила чинність згідно із постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 № 419 “Про затвердження Порядку подання фінансової звітності”.

⁴ Науковий об'єкт, який становить національне надбання – це унікальний об'єкт, що не піддається відтворенню, втрата або руйнування якого матиме серйозні негативні наслідки для розвитку науки та суспільства.

разом з пропозиціями про обсяги фінансування на наступний рік за рахунок коштів державного бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством, пропозиції щодо обсягів бюджетних асигнувань, необхідних для функціонування об'єктів. Після затвердження держбюджету на поточний рік МОН повідомляє міністерства та інші центральні органи виконавчої влади про обсяги фінансування об'єктів національного надбання з держбюджету для врахування їх у кошторисах відповідальних установ. При цьому пунктом 7 Порядку № 10/153/305 передбачено, що “після затвердження Державного бюджету України на плановий рік Мінекономіки в 10-денний термін повідомляє головних розпорядників коштів і Держкомнауки про обсяги фінансування витрат НН¹”. Отже, **норми Положення № 174 і Порядку № 10/153/305 потребують узгодження між собою.**

Таким чином, нормативно-правові акти неповною мірою регулюють питання у сфері наукової діяльності, окремі з них потребують нормативного вдосконалення і розроблення.

2. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Згідно з Положенням про Міністерство освіти і науки України², МОН, відповідно до покладених на нього завдань, зокрема, здійснює нормативно-правове регулювання у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, трансферу (передачі) технологій; розробляє засади наукового і науково-технічного розвитку; формує пріоритетні напрями розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності на підставі довго- і середньострокових прогнозів науково-технічного та інноваційного розвитку тощо.

З метою забезпечення організації наукової, науково-технічної діяльності у ВНЗ МОН наказами затверджено низку нормативних документів, зокрема, наказом від 01.06.2006 № 422 - Положення про організацію наукової, науково-технічної діяльності у вищих навчальних закладах III та IV рівнів акредитації (далі – Положення МОН № 422), наказом від 01.06.2006 № 423 - Положення про проведення конкурсного відбору Міністерством освіти і науки України наукових проектів, які виконуються підвідомчими вищими навчальними закладами III-IV рівнів акредитації та науковими установами міністерства за рахунок коштів загального фонду державного бюджету (далі – Положення про конкурс № 423).

¹ Наукові об'єкти, що становлять національне надбання.

² Указом Президента України від 25.04.2013 № 240 затверджено Положення про Міністерство освіти і науки України. Водночас з 02.03.2014 статтею 3 Закону України “Про центральні органи виконавчої влади” визначено, що положення про міністерства, інші центральні органи виконавчої влади затверджує Кабінет Міністрів України. Постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 № 630 затверджено Положення про Міністерство освіти і науки України.

Проте ці нормативні акти є недосконалими. Так, до Положення про конкурс № 423 не внесено змін у частині уточнення бюджетних програм, за якими фінансуються наукові дослідження.

Пунктом 5.7 Положення МОН № 422 визначено, що документальне оформлення операцій, пов'язаних з виконанням НДДКР або наданням платних послуг у сфері наукової, науково-технічної діяльності, забезпечення їх обліку та складання звітності здійснюється відповідно до вимог Бюджетного кодексу України, Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 № 228 (із змінами), та інших нормативно-правових актів.

Однак МОН у своїй діяльності не враховувало вимог статті 42 Закону № 1977 та ДСТУ 3973-2000 “Система розроблення та поставлення продукції на виробництво (правила виконання науково-дослідних робіт. Загальні положення)” (далі – ДСТУ 3973-2000), зокрема, не укладало договорів з виконавцями наукових досліджень з визначенням прав і обов'язків, зобов'язань сторін щодо забезпечення охорони прав на створені об'єкти інтелектуальної власності. МОН не затверджувало технічного завдання на створення наукової продукції, в якому повинні визначатися вимоги до результатів виконання замовлення, та порядку перевірки застосування та обліку науково-технічних розробок суб'єктами господарювання, як це передбачено пунктом 8 Порядку № 1084 та ДСТУ 3973-2000.

Отже, через відсутність у Положенні МОН № 422 вимог щодо застосування норм ДСТУ 3973-2000 та неукладання МОН договорів з виконавцями НДР **не передбачена відповідальність за виконання робіт, не унормовано таких питань, як порядок здавання-прийняття завершеної НДР, виконання кожного етапу НДР, здавання-прийняття науково-технічної продукції, порядок передачі завершених НДР для впровадження на підприємствах, в установах та організаціях.**

Відповідно до пункту 2.1 Положення про конкурс № 423, організаційне та експертне забезпечення проведення конкурсу покладено на структурний підрозділ міністерства¹, Наукову раду міністерства та її секції за фаховими напрямками (далі – фахові секції).

Згідно з пунктом 2.2 Положення про конкурс № 423, Наукова рада є дорадчим органом МОН, який здійснює координацію дій з проведення конкурсу; згідно з пунктом 2.6.2.5, секції здійснюють наукову та науково-технічну експертизу проектів відповідно до Закону України “Про наукову і науково-технічну експертизу”.

---

¹ Відділ фундаментальних та прикладних досліджень департаменту наукової діяльності та ліцензування (до 02.07.2014), відділ фундаментальних та прикладних досліджень управління наукової діяльності (з 02.07.2014 до 16.12.2014), відділ розвитку науки у вищих навчальних закладах департаменту науково-технічного розвитку (з 16.12.2014 до 02.11.2015).

Довідково. МОН наказами від 29.11.2012 № 1339 і від 11.12.2014 № 1460 затвердило склад Наукової ради¹ МОН та фахових секцій.

Слід зазначити, що пунктом 2 наказу МОН від 16.09.2015 № 939 “Про затвердження складу робочої групи з проведення ротації секцій за фаховими напрямками Наукової ради МОН” затверджено, зокрема, форму “Рейтингового листка кандидата до складу секцій за фаховими напрямками Наукової ради МОН”, який містить назви показників, що характеризують наукову діяльність кандидата, та їх оцінку (максимальна сума балів за кожним рейтинговим листком кандидата до складу секцій становить 50 балів). До вересня 2015 року не було такого оцінювання при відборі кандидатів МОН.

Отже, до вересня 2015 року процедура відбору експертів МОН була не унормована.

Згідно з пунктом 2.7. Положення про конкурс № 423, Наукова рада “більшістю голосів її членів приймає рішення² щодо результатів Конкурсу на основі протоколів засідань Секцій та експертних висновків фахівців”.

Оскільки конкурсний відбір проектів фундаментальних досліджень та прикладних розробок проводиться з урахуванням таких критеріїв, як перспективність упровадження, використання, патентування та продажу ліцензій, доцільно було до складу Наукової ради включити представників споживачів наукової продукції.

Відповідно до вимог пункту 6 Порядку № 1084, тематичні плани замовлення на виконання прикладних наукових досліджень і науково-технічних розробок надсилаються замовниками Держінформнауки в установленому МОН порядку для розгляду та подання на погодження до МОН. Проте **МОН цей порядок не розробило.** У результаті у 2014 році – протягом 9 місяців 2015 року тематика прикладних досліджень МОН не погоджувалася.

Також на сьогодні не виконуються вимоги пункту 6 Порядку № 1084 щодо проведення експертизи тематики замовлення на виконання фундаментальних наукових досліджень Експертною радою з питань оцінювання тем фундаментальних досліджень при НАН України, незважаючи на затвердження постановою Президії НАН України від 30.05.2012 № 120 Порядку експертизи та погодження НАН України тематичних планів фундаментальних науково-дослідних робіт, які передбачається фінансувати за рахунок коштів Державного бюджету України.

Довідково. У проекті Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” норма щодо проведення Експертною радою з питань оцінювання тем фундаментальних досліджень при НАН України експертизи тематики фундаментальних наукових досліджень відсутня.

Частиною 2 статті 8 Закону України від 14.09.2006 № 143 “Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій” (зі змінами, далі –

¹ Наказом від 29.11.2012 № 1339 затверджено склад Наукової ради МОН у кількості 26 осіб і склад 23 фахових секцій у кількості від 14 до 48 осіб; наказом від 11.12.2014 № 1460 – відповідно 27 осіб та від 12 до 62 осіб.

² Рішення Наукової ради про підсумки конкурсу враховуються при підготовці відповідного наказу МОН.

Закон № 143) до повноважень центральних органів виконавчої влади, до сфери управління яких належать наукові установи та ВНЗ, що можуть створювати та/або використовувати технології та їх складові, віднесено, зокрема, забезпечення формування баз даних про технології та/або про майнові права інтелектуальної власності. Такі ж повноваження, відповідно до Типового положення¹, мають структурні підрозділи з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності, що створюються в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, НАН та національних галузевих академіях наук. Проте в МОН на департамент інноваційної діяльності та трансферу технологій² такі завдання не покладено, отже, **відсутні зобов'язання та відповідальність за їх виконання.**

Таким чином, **нормативно-правові акти МОН, які регулюють питання наукової діяльності, потребують удосконалення. Через неукладання МОН договорів з виконавцями НДР не передбачена відповідальність за якісне виконання робіт і ефективне використання бюджетних коштів.**

3. АНАЛІЗ ПЛАНУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА НАУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ОСВІТИ

У 2014 році держава виділила на наукові дослідження **понад 4 млрд гривень**. У загальному обсязі цих видатків майже 15 відс. становлять видатки на наукові дослідження у сфері освіти, замовниками яких є МОН і Національна академія педагогічних наук України (далі – НАПН України).

За замовленням МОН і НАПН України науковими установами і вищими навчальними закладами, які належать до сфери їх управління, в рік виконується понад 1,5 тис. фундаментальних і прикладних наукових досліджень у рамках фінансування трьох бюджетних програм: 2201040, 2201290 і 6551040³.

Під час аудиту досліджено видатки державного бюджету, затверджені МОН у 2014-2015 роках за бюджетною програмою 2201040.

Усього у 2014 і 2015 роках у МОН виконувалось відповідно 1401 і 1382 НДР з обсягом фінансування 566,1 млн гривень.

Ця бюджетна програма виконується згідно з Порядком № 1084, Порядком № 10/153/305, Порядком використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки розвитку інфраструктури у сфері наукової діяльності, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України

---

¹ Типове положення про структурний підрозділ з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності міністерства, іншого ЦОВВ, НАН та національної галузевої академії наук затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.2007 № 995.

² Положення про департамент затверджене наказом МОН від 16.12.2014 № 433-а.

³ МОН - за КПКВК 2201040, Київський національний університет імені Тараса Шевченка - за КПКВК 2201290 і Національна академія педагогічних наук України - за КПКВК 6551040.

від 28.02.2011 № 273, і Порядком використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виконання міжнародних наукових та науково-технічних програм і проектів вищими навчальними закладами та науковими установами, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1197, у частині фінансової підтримки наукової інфраструктури та виконання міжнародних наукових та науково-технічних програм і проектів вищими навчальними закладами та науковими установами.

Протягом 2014 року – 9 місяців 2015 року аудити з вказаного питання відділом внутрішнього аудиту¹ МОН не проводилися.

3.1. Планування видатків

Проектні показники за КПКВК 2201040 на 2014 і 2015 роки МОН формувалися відповідно до пропозицій ВНЗ та наукових установ.

Однак у **порушення пункту 28 Типового положення** з планування, обліку і калькулювання собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від **20.07.1996 № 830²** (далі – Положення № 830), і **пункту 5.6 Положення МОН № 422** підвідомчими закладами МОН **не обґрунтовувалася заявлена вартість НДР**, виконання яких заплановано на 2014 рік, і не здійснювався розрахунок витрат на весь період їх проведення. **У 2015 році**, незважаючи на подання ВНЗ калькуляцій кошторисної вартості НДР, **розрахунки до МОН не подавалися.**

При складанні бюджетної пропозиції на 2014 рік і бюджетного запиту на 2015 рік МОН тематичні плани з визначенням вартості НДР не складало.

Таким чином, **МОН не обґрунтувало потреби, яку подавало до Мінфіну** у пропозиції на 2014 рік та бюджетному запиті на 2015 рік за КПКВК 2201040 за загальним фондом у сумі **1437300,9 тис. грн³**, у т. ч. додаткову потребу – 725050,3 тис. грн (2014 рік – 528895,1 тис. грн, 2015 рік – 196155,2 тис. грн); за спеціальним фондом – 366094,2 тис. грн (2014 рік – 160000,0 тис. грн, 2015 рік – 206094,2 тис. гривень).

Також **МОН не обґрунтувало розрахунками потреби, що включена до проектів кошторисів** на 2014-2015 роки: поточні видатки - **1475,2 млн грн** (2014 рік – 694,9 млн грн, 2015 рік – 780,3 млн грн); капітальні видатки – **113,0 млн грн** (2014 рік), що є **порушенням вимог пункту 22** Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від **28.02.2002 № 228** (далі – Порядок № 228).

---

¹ Штатна чисельність 6 чол.

² Планування витрат на проведення НДДКР здійснюється організацією самостійно на основі розрахунків, результати яких відображаються в калькуляції кошторисної вартості в цілому за темою, в тому числі вартості робіт, які підлягають виконанню у поточному році.

³ Крім того, МОН на 2014 рік розраховано потребу в капітальних видатках за загальним фондом в сумі 112 984,6 тис. грн, на 2015 рік пропозиції до капітальних видатків МОН не подавалися.

Довідково. Аудит в Національному університеті харчових технологій показав, що потреба в коштах за КПКВК 2201040 на 2014 рік університетом не визначалася, граничні обсяги видатків МОН не доводились. Це спричинило неодноразові звернення університету до МОН щодо перерозподілу коштів між НДР та уточнення тематичних планів.

Крім того, у порушення вимог пункту 10 Порядку № 1084 у 2014-2015 роках МОН подано до Мінфіну пропозиції до проекту бюджету стосовно обсягів фінансування наукових досліджень без погодження з **Мінекономрозвитку**.

Законами України про державний бюджет на 2014-2015 роки (зі змінами) МОН за КПКВК 2201040 затверджено бюджетні призначення у загальній сумі 1051160,1 тис. грн, у т. ч. 2014 рік – 500308,1 тис. грн, 2015 рік – 550852,0 тис. грн (загальний фонд – 677920,6 тис. грн, спеціальний – 373239,5 тис. гривень). У 2014 році затверджені обсяги видатків зменшено до 41623,6 тис. грн, з них видатки розвитку – 39677,7 тис. грн, видатки споживання – 1945,9 тис. гривень.

Зміни до державного бюджету на 2014 рік щодо зменшення обсягів бюджетних призначень за КПКВК 2201040 **вносилися за пропозиціями Уряду без жодних економічних обґрунтувань і не враховували пропозиції МОН** у коштах, необхідних для виконання завдань бюджетної програми.

Довідково. Згідно із затвердженими бюджетними призначеннями, потреба на 2014¹ і 2015 роки врахована на 33,8 відс. і 60,0 відс. відповідно.

Після доведення лімітних довідок до ВНЗ і наукових установ у 2014-2015 роках МОН погодило установам кошториси, плани асигнувань та плани використання бюджетних коштів.

Проте при складанні проекту кошторису, кошторису та його виконанні за КПКВК 2201040 МОН та підпорядкованими ВНЗ і науковими установами **порушено вимоги Порядку № 228**, зокрема:

- у порушення пункту 17 ВНЗ і науковими установами не подавалися до МОН розрахунки обсягів надходжень до спеціального фонду проекту кошторису на загальну суму 366094,2 тис. грн (2014 рік – 160000 тис. грн, 2015 рік – 206094,2 тис. грн);

- у порушення пункту 29 МОН не забезпечило належного розгляду проектів кошторисів, через що у кошторисах 70 ВНЗ, наукових установ і МОН² у 2014 році та 29 – у 2015 році затверджена не підтверджена розрахунками сума – 238 833,3 тис. грн³ (загальний фонд – 123 153,2 тис. грн, спеціальний фонд – 115 680,1 тис. грн), що, відповідно до пункту 16 частини першої статті 116 Бюджетного кодексу України, є **порушенням бюджетного законодавства**;

¹ Відповідно до вимог Мінфіну, МОН самостійно здійснювало розрахунок граничних обсягів.

² Встановлено, що МОН не розподілено та залишено у власному розпорядженні у 2014 році - 11139,1 тис. грн, у 2015 році – 21810,1 тис. грн, тоді як виконання заходів бюджетної програми передбачено для ВНЗ та наукових установ.

³ 2014 рік: 90899,0 тис. грн – за загальним фондом, 66450,5 тис. грн – за спецфондом; 2015 рік: 32254,2 тис. грн – за загальним фондом, 49229,6 тис. грн – за спецфондом.

- у порушення абзацу 5 пункту 43 МОН за відсутності встановлених лімітів на оплату комунальних послуг та енергоносіїв затверджено у кошторисах Вінницькому національному технічному університету видатки у сумі 51,4 тис. грн (2014 рік – 27,8 тис. грн, 2015 рік – 23,6 тис. грн); Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича – 203,4 тис. грн (2014 рік – 73,4 тис. грн, 2015 рік – 130,0 тис. гривень).

Отже, за відсутності належного контролю з боку МОН з порушенням вимог Порядку № 228 ВНЗ на 2014-2015 роки до проекту кошторису заплановано доходи в сумі 366094,2 тис. грн, до кошторису – видатки в сумі 238 833,3 тис. грн, затверджено у кошторисах 254,8 тис. гривень.

Паспорти бюджетної програми 2201040 на 2014 і 2015 роки затверджені спільними наказами МОН та Мінфіну від 27.03.2014 № 269/344 (зі змінами від 29.05.2014 № 659/647 і 20.10.2014 № 1187/1056); від 17.03.2015 № 304/335.

Відповідно до вимог пункту 6 Правил складання паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2001 № 1098 “Про паспорти бюджетних програм” (далі – Правила № 1098), паспорт затверджується протягом 45 днів від дня набрання чинності законом про державний бюджет. МОН листом від 23.01.2014 № 1/12-376 надіслало Мінфіну проект паспорта бюджетної програми за КПКВК 2201040 на 2014 рік з наказом на його затвердження. У зв’язку зі зміною складу Уряду МОН повторно листом від 05.03.2014 № 1/12-1064 надіслало проект вищезазначеного наказу та паспорта. Так само у 2015 році МОН листом від 26.01.2015 № 1/12-516 надіслало проект паспорта бюджетної програми на 2015 рік, повторно – листом від 18.02.2015 № 1/12-1261.

Всупереч вимогам пункту 6 Правил № 1098 спільним наказом Мінфіну та МОН паспорт бюджетної програми 2201040 було затверджено у 2015 році лише через 75 днів (17.03.2015) після набрання чинності законом про держбюджет.

Довідково. Згідно зі статтею 49 Бюджетного кодексу України, відсутність затвердженого в установленому порядку паспорта бюджетної програми, у разі наявності у розпорядника бюджетних коштів відповідних бюджетних асигнувань, унеможлиблює здійснення платежів відповідно до взятих бюджетних зобов’язань.

Згідно з вимогами пункту 3 Правил № 1098, якщо реалізація бюджетної програми потребує затвердження нового або внесення змін до чинного порядку використання бюджетних коштів, головні розпорядники подають на затвердження до Мінфіну проекти паспортів бюджетних програм протягом тижня після набрання чинності відповідним рішенням.

До пункту 3 Порядку № 1197 внесено зміни постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 319 (набрали чинності з 16.08.2014). При цьому МОН надіслало до Мінфіну проект паспорта листом від 23.09.2014 № 1/12-6662, тобто не дотримало встановленого тижневого терміну (паспорт затверджено спільним наказом МОН і Мінфіну від 20.10.2014 № 1187/1056).

Встановлено, що у паспорті бюджетної програми на початок і кінець 2014 року за КПКВК 2201040 затверджено за напрямками “фундаментальні дослідження у вищих навчальних закладах і наукових установах” та “прикладні дослідження і розробки за напрямками науково-технічної діяльності вищих

навчальних закладів і наукових установ” фінансування для фундаментальних та прикладних досліджень в обсязі 145410,8 тис. грн і 137899,4 тис. грн відповідно. Тематичні плани фундаментальних і прикладних досліджень на 2014 рік МОН погодило в сумах 153700,4 тис. грн і 129242,0 тис. грн відповідно, або на 8289,6 тис. грн більше і 8657,4 тис. грн менше, ніж затверджено в паспорті. Протягом року вартість НДР коригувалася. Через відсутність у звіті про виконання паспорта бюджетної програми достовірних даних за цими напрямками МОН створило ризики нецільового використання **6430,0 тис. грн¹ бюджетних коштів, спрямованих на виконання прикладних досліджень.**

У звіті про виконання паспорта за КПВКВ 2201040 за 2014 рік МОН вказало результативні показники, зокрема показники продукту і якості, які фактично не відповідають документально підтвердженим даним: фактична кількість фундаментальних досліджень на 105 од. більша, ніж зазначено у звіті про виконання паспорта; кількість прикладних досліджень і розробок – на 143 од., кількість завершених прикладних досліджень у поточному році – на 4 од.; кількість проведених міжнародних конференцій з науково-технічного співробітництва більша на 2 одиниці. Частка завершених прикладних досліджень і розробок у поточному році від загальної їх кількості на 20,4 відс. менша, ніж у звіті; частка завершених фундаментальних досліджень у поточному році від загальної їх кількості менша на 8,3 відсотка.

Отже, МОН як головним розпорядником бюджетних коштів у порушення вимог пункту 1 Правил № 1098, пункту 5 Загальних вимог до визначення результативних показників бюджетних програм, затверджених наказом Мінфіну від 10.12.2010 № 1536², не забезпечено достовірність результативних показників і точність їх розрахунку.

Включення недостовірних даних до звітів про виконання паспортів бюджетних програм, відповідно до пункту 36 статті 116 Бюджетного кодексу, є порушенням бюджетного законодавства.

У 2014 і 2015 роках МОН не затверджувало тематичних планів на виконання фундаментальних і прикладних досліджень за спеціальним фондом, хоча у паспорті на вказані цілі передбачено 122612,2 і 172893,4 тис. грн відповідно.

У звітних матеріалах³ МОН вимагало від виконавців вказати проведені промислові випробування, виготовлені експериментальні зразки; впроваджені результати. Проте у результативних показниках бюджетної програми у 2014 році МОН не передбачило показників, які характеризують стан промислового впровадження прикладних НДР. Крім того, МОН не вимагало від виконавців НДР розрахунків очікуваного економічного і соціального ефекту від впровадження НДР. **Реальний вплив результатів наукових досліджень на**

¹ Уточнені тематичні плани за прикладними НДР затверджені в сумі 129242,0 тис. грн, проте в паспорті і звіті відображено 137899,4 тис. грн, касові видатки становили 135672,3 тис. грн (на 6430,0 тис. грн більше, ніж затверджено тематичними планами).

² У редакції, чинній до змін, внесених згідно із наказом від 15.06.2015 № 553.

³ В анотованих звітах.

вирішення проблем у сфері освіти МОН у 2014 році – протягом 9 місяців 2015 року не досліджувало і не визначало.

Таке формальне затвердження результативних показників не дає змоги об'єктивно оцінити ефективність бюджетної програми, ступінь досягнення поставленої мети та виконання її завдань, а отже - продуктивність, результативність та економність використання бюджетних коштів, що виділялися на визначені програмою цілі.

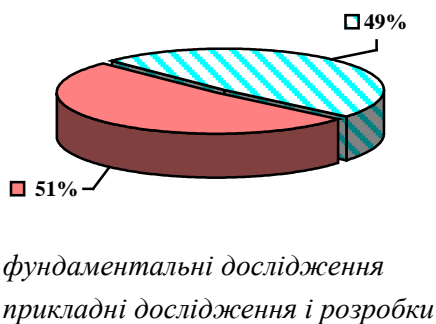
3.2. Стан використання бюджетних коштів

У 2014 році за загальним фондом при плані 291539,2 тис. грн МОН розподілено асигнувань у сумі 291190,5 тис. грн (на 348,7 тис. грн менше), у 2015 році (станом на 01.10.2015) – 100 відс. затверджених обсягів. Схему руху коштів наведено в додатку.

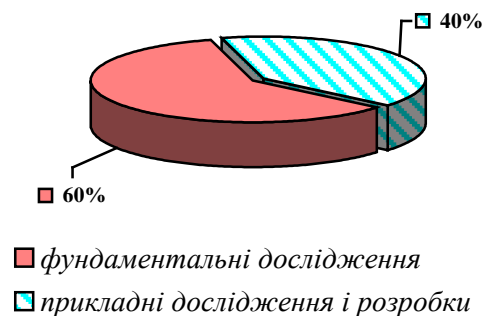
Аналіз помісячних планів використання бюджетних коштів МОН засвідчив практично рівномірний їх розподіл у 2014 році – протягом 9 місяців 2015 року: I півріччя 2014 року – 49 відс., I півріччя 2015 року – 47,8 відсотка.

Дані щодо розподілу МОН обсягу видатків загального фонду на фундаментальні та прикладні дослідження у 2014 і 2015 роках (відповідно до затверджених паспортів бюджетної програми) наведено у діаграмах 1 і 2.

Діаграма 1. Розподіл видатків загального фонду у 2014 році

Діаграма 2. Розподіл видатків загального фонду у 2015 році

Як свідчать дані діаграми, у 2015 році питома вага видатків на виконання фундаментальних досліджень порівняно з 2014 роком збільшилась до 60 відс., а за прикладними дослідженнями, навпаки, зменшилась до 40 відсотків.

Отже, МОН у 2015 році надало пріоритет фундаментальним науковим дослідженням (60 відс.), а не прикладним дослідженням, результати яких можуть бути використані для практичних цілей.

Аналіз структури касових видатків за загальним фондом за КПКВК 2201040 (відповідно до планів використання бюджетних коштів) свідчить, що основним напрямом витрат ВНЗ і наукових установ за досліджуваною бюджетною програмою є заробітна плата з нарахуваннями (90,8 відс. у 2014 році і 82,3 відс. у 2015 році); видатки на оплату комунальних послуг та енергоносіїв становлять від 1,6 відс. до 2,4 відс., видатки за напрямом

“дослідження і розробки, окремі заходи розвитку по реалізації державних (регіональних) програм” – до 10,2 відсотка.

При цьому аналіз стану матеріально-технічного забезпечення Вінницького національного технічного університету та Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича засвідчив, що наукове обладнання, яке перебуває на балансі навчальних закладів, має значний рівень зносу – від 83,3 відс. до 93,0 відс. і від 61,6 відс. до 72,8 відс. відповідно, а його частина взагалі зношена на 100 відс.; у Львівському національному університеті імені Івана Франка – понад 66 відс.; у Харківському університеті радіоелектроніки – 100 відс., при цьому понад 90 відс. приладів з 1992 року не проходили повірки в спеціалізованому метрологічному центрі у зв'язку з відсутністю коштів на цей вид робіт.

Фактично, майже 90 відс. коштів загального фонду бюджетної програми спрямовується на забезпечення видатків із заробітної платі з нарахуваннями, а оновлення наукової бази за рахунок коштів загального фонду не відбувається.

Така ж ситуація з видатками за спеціальним фондом. Аналіз структури касових видатків показав, що основним напрямом витрат за досліджуваною програмою є заробітна плата з нарахуваннями (68,1 відс. у 2014 році і 62,3 відс. у 2015 році); видатки на оплату комунальних послуг та енергоносіїв становлять від 4,4 відс. до 8,0 відс., видатки на відрядження – від 5,2 відс. до 2,5 відс., видатки за напрямом “дослідження і розробки, окремі заходи розвитку по реалізації державних (регіональних) програм” – від 4,9 відс. до 11,4 відсотка. Також у 2014 році затверджувалися **капітальні видатки**, однак **їх частка у планових видатках становить менше одного відсотка**, що свідчить про те, що **за рахунок коштів спеціального фонду зміцнення матеріально-технічної бази ВНЗ та наукових установ також не здійснювалося.**

Сьогодні через відсутність сучасної наукової бази не проводяться наукові дослідження, результати яких відповідали б світовому рівню.

У 2013 році в рамках виконання Державної цільової програми “Наука в університетах на 2008-2017 роки”¹ МОН, відповідно до укладених договорів², профінансовано виконання 9 наукових робіт на суму 7961,4 тис. грн, у т. ч. на придбання обладнання – 5375,0 тис. гривень.

У зв'язку з достроковим припиненням державної цільової програми виконання цих 9 робіт було припинено. Проміжні звіти свідчать про завершеність лише першого етапу робіт. При цьому в порушення пункту 5.2.2 ДСТУ 3973-2000 МОН як державним замовником понад півтора року не

---

¹ З 20.03.2014 у зв'язку з набранням чинності постановою Кабінету Міністрів України від 05.03.2014 № 71 “Деякі питання оптимізації державних цільових програм і національних проектів, економії бюджетних коштів та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України” виконання цієї програми достроково припинено.

² У 2013-2014 роках загальною вартістю 16155,8 тис. грн, з яких 61,1 відс. (9864,2 тис. грн) припадає на придбання наукоємного обладнання.

приймалися управлінські рішення щодо подальшого використання результатів цих НДР і придбаного спецустаткування й інших матеріальних цінностей.

Спецустаткування не враховано в обліку, а результати робіт не використовуються. Отже, існують ризики нерезультативного використання коштів у сумі 7961,4 тис. гривень.

Незважаючи на затвердження бюджетних призначень з дефіцитом до потреби, через недосконале планування та неоперативне управління коштами (закладами і МОН) у 2014 році не використано та повернено до державного бюджету 3167,0 тис. грн, що є неефективним управлінням коштами.

Крім того, при складанні бюджетної звітності за 2014 рік МОН не дотримано вимог окремих нормативних документів, зокрема:

- у порушення вимог наказу Міністерства фінансів України від 24.01.2012 №44 “Про затвердження Порядку складання фінансової, бюджетної та іншої звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів” МОН не забезпечило достовірної інформації у звітних формах № 4-д за 2014 рік, зокрема, у звітній формі залишок на кінець року становить 45832,2 тис. грн, однак фактично цей залишок становить 46133,3 тис. грн, або на 301,1 тис. грн більше, що пояснюється неподанням до МОН Державним навчальним закладом “Київський університет управління та підприємництва” бюджетної звітності за формою № 4-1 “Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги” за 2014 рік;

- через відсутність контролю з боку Мінфіну МОН у порушення пункту 5.4 наказу Міністерства фінансів України від 28.01.2002 № 57 “Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету” не подавало до Мінфіну щомісяця до 10 числа місяця, що настає за звітним, інформацію про виконання зведених планів використання бюджетних коштів і зведених помісячних планів використання бюджетних коштів з урахуванням внесених протягом місяця змін.

Протягом 2014 року – 9 місяців 2015 року МОН своєчасно і в повному обсязі отримувало асигнування на наукову діяльність.

Фактично, асигнування виділялися лише на виплату заробітної плати з нарахуваннями та на комунальні платежі (понад 90 відсотків). МОН при розподілі асигнувань у 2015 році пріоритет надало фундаментальним дослідженням, виконання яких не потребує значних капітальних видатків.

4. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА НАУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ОСВІТИ

4.1. Планування тематики наукових досліджень на 2014 і 2015 роки

Аудит засвідчив, що на 2014 і 2015 роки тематика фундаментальних і прикладних досліджень формувалася безпосередніми виконавцями робіт – ВНЗ і науковими установами, що належать до сфери управління МОН.

МОН зобов'язало виконавців НДР формувати тематику наукових досліджень відповідно до затверджених наказом МОНмолодьспорту від 07.06.2011 № 535 (зі змінами) пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і розробок вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації та наукових установ Міністерства освіти і науки на 2012-2015 роки.

Відповідно до вимог Порядку № 1084, МОН організувало конкурсний відбір тематики: на 2014 рік – згідно з наказом МОН від 26.04.2013 № 472 “Про проведення конкурсного відбору проектів наукових досліджень і розробок” (далі – наказ МОН № 472), на 2015 рік – відповідно до наказу МОН від 08.08.2014 № 916 “Про проведення конкурсного відбору проектів наукових досліджень і розробок” (далі – наказ МОН № 916).

Довідково. Наказом № 472 МОН затвердило форми експертних висновків фундаментального дослідження, прикладного дослідження і розробки, які містять критерії оцінювання наукового проекту, варіанти відповідей, оцінку експерта (встановлено максимальну кількість балів за фундаментальними дослідженнями - 95 балів, за прикладними дослідженнями і розробками - 155 балів).

У 2014 році МОН ініціювало розроблення нових критеріїв оцінювання проектів наукових досліджень. Наказом № 916 МОН затвердило максимальну кількість балів за чотирма напрямками (гуманітарний, соціоекономічний, природничо-математичний і технічний), зокрема фундаментальні дослідження - від 205 до 257 балів, прикладні дослідження - від 250 до 257 балів.

Згідно з Положенням МОН № 423, конкурс проводиться в два етапи. Однак **ВНЗ і наукові установи не виконували як вимог наказів № 472 і № 916** у частині організації I етапу конкурсу (проводиться на базі ВНЗ або наукової установи), так і **власних положень, якими врегульовано порядок конкурсного відбору тематики.**

Встановлено факти **порушення вимог Положення МОН № 423**, зокрема, пункту **2.6.1.3** в частині попереднього обговорення проектів на засіданнях кафедр, лабораторій, наукових структурних підрозділів; пункту **2.6.1.5** – щодо залучення до експертизи третього фахівця у разі суттєвих розбіжностей в оцінках проекту двох фахівців; пункту **2.6.1.6** – затвердження результатів I етапу конкурсу вченою радою установи.

Так, Чернівецьким національним університетом ім. Юрія Федьковича не дотримано вимог пунктів 2.6.1.3 і 2.6.1.5; Львівським національним університетом ім. Івана Франка – пунктів 2.6.1.5 та 2.6.1.6; Харківським національним університетом радіоелектроніки – пункту 2.6.1.5. Також Вінницьким і Чернівецьким університетами не дотримано вимог у частині визначення потенційних замовників, зацікавлених у результатах вказаних досліджень, а також обсягів та термінів їх впровадження тощо.

Крім того, Львівським національним університетом ім. Івана Франка всупереч вимогам власного положення про конкурсний відбір до участі у другому турі конкурсу подано на 2014 рік 11 проектів¹, які включені до тематичного плану, і здійснено видатки в сумі 1205,0 тис. грн без

---

¹ Загальна вартість НДР на весь період виконання - 1745,2 тис. гривень.

затвердження їх вченою радою університету, оскільки ці проекти набрали менше 50 відс. максимальної оцінки.

Довідково. Пунктом 7 Положення про конкурсний відбір у Львівському національному університеті ім. Івана Франка визначено, що до наступного етапу конкурсу можуть рекомендуватися проекти, які отримали не менше 50 відс. від максимально можливої оцінки.

Отже, МОН при відборі 11 проектів порушило вимоги пункту 2.6.2.1 Положення МОН № 423 у частині допущення до II етапу конкурсу проектів без позитивного висновку вченої ради ВНЗ і спрямувало на їх виконання 1205,0 тис. гривень.

Загалом у 2013 році ВНЗ і науковими установами на проведення II етапу конкурсу до МОН подано 1175 запитів загальною вартістю робіт 719801,5 тис. грн¹, у т.ч. на 2014 рік – 293391,2 тис. грн, які не обґрунтовано детальними розрахунками, калькуляції кошторисної вартості наукових проектів відсутні.

Зокрема, Львівським національним університетом ім. Івана Франка та Національним університетом “Львівська політехніка” вартість досліджень визначалася виходячи із затверджених на рік асигнувань.

У 2014 році ВНЗ і науковими установами для проходження II етапу конкурсу подано до МОН 1517 запитів загальною вартістю робіт 1355859,3 тис. грн, у т.ч. на 2015 рік – 464617,5 тис. грн², і калькуляції кошторисної вартості цих робіт. При цьому детальних розрахунків до калькуляцій МОН не вимагало.

Отже, МОН як замовник наукових досліджень фактично не має підтверджень щодо економічної обґрунтованості витрат на їх виконання, що є порушенням вимог пункту 28 Положення № 830.

Аналіз конкурсних матеріалів свідчить, що вартість НДР у запитах, які подавалися ВНЗ і науковими установами на конкурс, на 30 відс. більше, ніж їх фактична вартість. Відсутність розрахунків до калькуляцій кошторисної вартості НДР не дає можливості оцінити їх об’єктивну вартість.

Довідково. Наприклад, вартість НДР “Гетерогенне середовище з динамічною архітектурою для високопродуктивної обробки інформації в розподілених інформаційних системах” у запиті становить 420,0 тис. грн, а фактичні видатки - 260,7 тис. грн (62,1 відс. від запиту), вартість НДР “Розробка нового метода формування наноструктурованого кремнію для використання в сенсоріці, сонячній енергетиці та енергозберігаючих технологіях” - 1200,0 тис. грн, фактично - 747,5 тис. грн (62,3 відсотка).

---

¹ Фундаментальні дослідження – 479 запитів загальною вартістю робіт 369065,5 тис. грн, у т.ч. на 2014 рік – 119219,2 тис. грн, прикладні дослідження і розробки – 696 запитів загальною вартістю робіт 350736,0 тис. грн, у т.ч. на 2014 рік – 174172,0 тис. гривень.

² Фундаментальні дослідження – 671 запит загальною вартістю робіт 777147,8 тис. грн, у т.ч. на 2015 рік – 222458,3 тис. грн, прикладні дослідження і розробки – 846 запитів загальною вартістю робіт 578711,5 тис. грн, у т.ч. на 2015 рік – 242159,2 тис. гривень.

Після проведення у 2013 і 2014 роках експертизи НДР МОН наказами від 22.11.2013 № 1611 і від 31.10.2014 № 1243 оголосило результати II етапу конкурсу¹ і розмістило їх в інформаційній системі “Наука в університетах”.

З 2013 року МОН запровадило єдину інформаційну систему “Наука в університетах” (далі – Система), яку в рамках виконання НДР розробив Національний транспортний університет, вартістю 1179,9 тис. гривень². Система активно експлуатується МОН у тестовому режимі з 20.12.2013³. Однак її випробування МОН не проводило, про що свідчить відсутність відповідних документів та введення в експлуатацію (навчання фахівців, призначення відповідальних і затвердження технічної та експлуатаційної документації на систему відсутнє).

У порушення вимог Закону України від 04.02.1998 №74/98-ВР “Про Національну програму інформатизації” Система створена без погодження із замовником Національної програми інформатизації та за відсутності концепції розвитку інформаційних технологій МОН. Крім того, експлуатація Системи здійснюється без створення комплексної системи захисту інформації, яка передбачена Законом України від 05.07.1994 № 80/94-ВР “Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах”.

Через відсутність призначених МОН відповідальних осіб, що супроводжують Систему (у тому числі її адміністраторів) існує ризик неконтрольованої модифікації даних.

Довідково. Під час аудиту після встановлених аудитором невідповідностей паперових даних даним, введеними в Систему, за вимогою МОН, до Системи вносилися зміни, що свідчить про те, що дані, внесені в Систему, були викривлені.

Таким чином, **створена з порушенням вимог законів України** від 04.02.1998 № 74/98-ВР “Про Національну програму інформатизації” та від 05.07.1994 № 80/94-ВР “Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах” **інформаційна система “Наука в університетах” не пройшла тестування та не введена в експлуатацію**, що не забезпечує достовірної інформації, **а отже, є ризики нерезультативного використання 815,0 тис. гривень**.

МОН сформовано рейтинг НДР у розрізі 23 секцій окремо для фундаментальних і прикладних досліджень від мінімального до максимального бала, проте його результати не використано.

Довідково. 23 секції: “Математика”, “Інформатика та кібернетика”, “Загальна фізика”, “Ядерна фізика, радіофізика та астрономія”, “Електроніка, радіотехніка та телекомунікації”, “Фізико-технічні проблеми матеріалознавства”, “Енергетика та Енергозбереження”, “Технології видобутку та переробки корисних копалин”, “Охорона навколишнього середовища”, “Механіка”, “Машинобудування”, “Приладобудування”, “Авіаційно-космічна техніка і транспорт”, “Технології

¹ До наказів по кожному ВНЗ і науковій установі МОН сформовано окремий додаток з переліком наукових проектів та кількістю набраних балів за результатами експертизи.

² 2012 рік – 200,0 тис. грн, 2013 рік – 250,0 тис. грн, 2014 рік – 365,0 тис. грн, на 2015 рік заплановано 364,9 тис. гривень.

³ Згідно з наказом МОН від 02.12.2013 № 1685, доступ до Системи для введення звітної інформації для ВНЗ забезпечено з 20.12.2013.

будівництва, дизайн, архітектура”, “Біологія, біотехнології, харчування”, “Хімія”, “Економіка”, “Право”, “Педагогіка, психологія, соціологія, українознавство, проблеми освіти і науки, молоді та спорту”, “Філософія, історія та політологія”, “Літературознавство, мовознавство, мистецтвознавство та соціальні комунікації”, “Дослідження з проблем природничих наук”, “Агропромисловий комплекс, лісове і садово-паркове господарство, ветеринарія”.

Так, згідно з пунктом 3.2. Положення МОН № 423, фінансування із загального фонду державного бюджету здійснюється МОН за відповідною державною програмою відповідно до результатів конкурсу та рекомендацій секцій.

У 2013 році МОН (згідно з протокольним рішенням Наукової ради МОН від 14.11.2013) надало право ВНЗ і науковим установам включати до тематичних планів на 2014 рік НДР, які за результатами експертизи набрали найбільшу кількість балів.

Проте фактично на засіданнях вчених (наукових, науково-технічних, технічних) рад **ВНЗ і наукових установ приймалися рішення про включення до тематичних планів на 2014 рік НДР, які за результатами конкурсного відбору набрали найбільшу кількість балів, але в межах університету**. Як наслідок, до тематичних планів увійшли НДР як з високим рейтинговим балом, так і з низьким.

Отже, **отриманий на конкурсі високий бал експертної оцінки проектів НДР не був вирішальним фактором для їх включення до тематичних планів**. Такі управлінські рішення фактично звели нанівець результати конкурсу і свідчать про забезпечення фінансування МОН видатків на утримання ВНЗ і наукових установ, а не на забезпечення проведення пріоритетних наукових досліджень.

У **2014 році** МОН також не забезпечило прийняття ефективних управлінських рішень щодо відбору тематики на **2015 рік**.

Так, згідно з протокольним рішенням Наукової ради МОН від 28.10.2014, МОН визначило орієнтовний прохідний бал за кожною секцією для фундаментальних і прикладних досліджень. Водночас фактично це рішення МОН не було реалізовано.

МОН ініціювало відбір тематики, яка має особливо важливе прикладне значення для підвищення обороноздатності країни, однак запропоновані фаховими секціями НДР (за результатами конкурсу) не набрали прохідного бала. Таку тематику за ініціативою МОН погоджено з РНБО (27 НДР).

Довідково. До тематичних планів включено 27 НДР загальною вартістю 11689,5 тис. гривень.

Крім того, МОН організувало повторну експертизу окремих НДР, які також не набрали прохідного бала.

З метою формування тематичних планів цих НДР МОН прийняло рішення не застосовувати орієнтовного прохідного бала і затвердило наказ від 09.02.2015 № 105¹ (на підставі рішення ради проректорів з наукової роботи від 22.01.2015

¹ “Про обсяги фінансування науково-дослідних робіт вищих навчальних закладів та наукових установ у 2015 році та формування тематичних планів”.

№ 01/15-РП¹), дозволивши університетам включати до тематичних планів НДР, які за результатами конкурсу набрали понад 100–125 балів при максимальній визначеній 205 – 257, самостійно визначати перелік проектів і обсяг необхідних коштів у межах виділеного їм фінансування.

Через такі рішення МОН до тематичного плану на 2015 рік, незважаючи на рейтингове оцінювання НДР, включено НДР, які набрали лише половину від максимальної встановленої кількості балів.

Зокрема, включено 35 НДР загальною вартістю 9855,5 тис. грн, які за результатами експертизи не набрали прохідного бала, що свідчить про те, що відбір тематики здійснюється суб'єктивно у ручному режимі.

Крім того, всупереч вимогам пункту 4.2 Наказу № 105 ВНЗ та науковими установами включено до тематичних планів за погодженням з МОН дві фундаментальні НДР вартістю 805,8 тис. грн і одну прикладну НДР вартістю 110,0 тис. грн, які не відповідали встановленим критеріям: не набрали 100 або 125 балів.

Довідково. Зокрема, до тематичного плану НДІ українознавства включено НДР “Україна й українство в етнокультурних процесах світу” вартістю 709,5 тис. грн, яка за результатами експертизи набрала 121 бал при необхідних 125. Так само до тематичного плану Ужгородського національного університету включено НДР “Українська мова як державна в угорському середовищі на Закарпатті. Українізми в угорській мові” вартістю 96,3 тис. грн, яка за результатами експертизи набрала лише 111 балів.

Одеською національною морською академією до тематичного плану включено прикладну НДР “Акустична система навігації та моніторингу терористичних погроз на водному транспорті” вартістю 110,0 тис. грн, яка за результатами експертизи набрала 90 балів при необхідних 100 балах.

Отже, з порушенням вимог власного наказу № 105 МОН погодило тематичні плани трьох ВНЗ на 2015 рік, до яких увійшли три НДР загальною вартістю 915,8 тис. гривень.

4.2. Результативність наукових досліджень

Загалом МОН тематичними планами **погоджено**:

- на 2014 рік – 1167 перехідних НДР і 198 нових НДР²;
- на 2015 рік – 523 перехідних НДР і 861 нову НДР³.

¹ Рада проректорів з наукової роботи вирішила при фінансуванні бюджетних тем, які починаються у 2015 році, враховувати результати конкурсу не за балами у розрізі фахових напрямів Наукової ради МОН, а за принципом підтримки проектів, які отримали на конкурсі більше 100 балів з природничого і технічного напрямів та 125 балів – з гуманітарного.

² Перехідні: 642 фундаментальні НДР на суму 150021,7 тис. грн, 525 прикладних НДР на суму 114200,7 тис. грн; нові: 77 фундаментальних НДР на суму 16513,6 тис. грн, 121 прикладна НДР на суму 26615,6 тис. гривень.

³ Перехідні: 366 фундаментальних НДР на суму 71562,8 тис. грн, 157 прикладних НДР на суму 38063,2 тис. грн і 388 фундаментальних НДР на суму 84621,3 тис. грн, 473 прикладні НДР на суму 95401,0 тис. гривень.

Відповідно до затверджених тематичних планів, у 2014 році **завершено 373 фундаментальні НДР** загальною вартістю 80972,8 тис. грн і **507 прикладних НДР** загальною вартістю 99944,2 тис. гривень.

Згідно з наказом МОН від 24.11.2014 № 1359 “Про підсумки наукової та науково-технічної діяльності за 2014 рік”, організовано підбиття підсумків і затверджено перелік інформаційних матеріалів, що подаються ВНЗ та науковими установами МОН.

Проте у зв'язку з відсутністю договорів на виконання НДР МОН не визначило порядку здавання і прийняття завершеної НДР, виконання кожного етапу НДР, здавання-прийняття науково-технічної продукції, не встановило відповідальності сторін за невиконання або неналежне виконання зобов'язань сторін, за недосягнення показників, які визначають конкурентоспроможність НТП. Відсутній порядок передачі завершених НДР для впровадження на підприємствах, в установах та організаціях.

Так, відповідно до наказу МОН від 23.06.2015 № 672, затверджено перелік достроково припинених НДР, виконання яких здійснювалося у 2014 році ВНЗ, що евакуйовані з тимчасово окупованої території Донецької та Луганської областей. Зокрема, Донецьким національним університетом економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського виконувалися три НДР, чотири НДР – Донбаською національною академією будівництва і архітектури, Східноукраїнським національним університетом імені В.Дала – одна, Луганським національним університетом імені Тараса Шевченка – дві НДР.

Однак МОН не володіє інформацією про фактичні видатки на виконання цих НДР і стан виконання робіт (за етапами), оскільки не вимагало від виконавців проміжних звітів і калькуляції фактичних витрат.

Відповідно до пункту 13 Порядку № 1084, замовник разом з виконавцем несе відповідальність за одержання кінцевих результатів замовлення і вживає дієвих заходів для забезпечення їх практичного застосування. Крім того, відповідно до пункту 5.2 (підпункт 5.2.2) ДСТУ 3973-2000, замовник НДР організовує супровід і контроль за виконанням НДР на всіх її етапах; приймає окремі етапи робіт та завершену роботу в цілому, а також рішення щодо подальшого використання результатів НДР, спецустаткування, залишків матеріалів та інших матеріальних цінностей, що придбані згідно з договором за кошти замовника; організовує впровадження результатів НДР.

Аналіз анованих звітів НДР за двома секціями “Інформатика та кібернетика” і “Електроніка, радіотехніка та телекомунікації”, наукові результати більшості НДР яких повинні мати прикладну складову, показав, що результати усіх виконаних 68 НДР використовуються в навчальному процесі, при цьому впроваджено в галузі економіки лише 19 з 68 НДР.

За іншими 49 НДР у МОН відсутні акти впровадження результатів робіт, на виконання яких у 2014 році використано 9787,6 тис. грн, отже, є ризики нерезультативного використання бюджетних коштів.

Довідково. Наприклад, в МОН відсутні акти впровадження створеного Одеським національним університетом ім. І.І.Мечникова нового методу виготовлення наноструктурованого кремнію неелектричним травленням (отримано нові експериментальні сенсорні структури) загальною вартістю 747,5 тис. грн, (у 2014 році

профінансовано 399,5 тис. грн), виготовленого Сумським державним університетом експериментального зразку системи діагностування патологічних процесів, які пройшли клінічні випробування у двох лікувальних установах області, загальною вартістю 485,8 тис. грн (у 2014 році – 179,9 тис. грн) та інші.

Наукові результати, отримані під час виконання НДР, використані шляхом укладання господарських договорів на загальну суму 3485,9 тис. грн і реалізації двох ліцензій на суму 7,8 тис. гривень. Отже, при фактичних витратах на НДР в сумі 22884,7 тис. грн (у 2014 році – 12873,6 тис. грн) отримано доходів, які покривають витрати установ, що виконували дослідження в секціях “Інформатика та кібернетика” і “Електроніка, радіотехніка та телекомунікації”, в обсязі 15,3 відсотка (коефіцієнт ефективності вкладених коштів – 0,15).

Не забезпечено промислового впровадження результатів завершених НДР: Львівським національним університетом ім. І.Франка – за **9-ма прикладними НДР** з обсягом фінансування у 2012-2014 роках у сумі 1763,5 тис. грн (у 2014 році – **1134,2 тис. грн**), Національним університетом “Львівська політехніка” – за **20-ма прикладними НДР** – 7696,6 тис. грн (у 2014 році – **4557,0 тис. грн**), Чернівецьким національним університетом ім. Юрія Федьковича – за **3-ма прикладними НДР** – 961,1 тис. грн (у 2014 році - **584,1 тис. гривень**).

Таким чином, **МОН не забезпечило належного контролю за прийняттям результатів НДР, як наслідок, не досягнуто запланованих результатів і не впроваджено результатів 81 НДР вартістю 16062,9 тис. грн (2014 рік), отже, є ризики нерезультативного використання бюджетних коштів.**

МОН не дотримано вимог пункту 15 Порядку № 1084 у частині забезпечення моніторингу впровадження наукової (науково-технічної) продукції, який здійснюється протягом трьох років з моменту створення такої продукції.

За відсутності контролю з боку МОН, ВНЗ подають дані про впровадження, що відбулося, тільки в поточному році. Така звітність **не забезпечує МОН достовірною інформацією про використання наукових результатів.**

МОН затвердило форму експертного висновку з критеріями оцінювання завершеної НДР, але **результати такого оцінювання фактично не мають впливу на подальшу наукову діяльність ВНЗ і наукових установ.** Лише з 2016 року МОН ініціювало заборону участі ВНЗ або наукової установи протягом трьох років у конкурсі в разі отримання негативної оцінки за результатами експертизи.

Довідково. У 2014 році за результатами експертизи 843 анотованих звітів отримали оцінку “незадовільно” два¹. Згідно з наказом МОН № 672 “Про результати експертизи

¹ За темами “Математичні моделі та методи ідентифікації та тематичної обробки багато спектральних ра-стрових зображень”, виконавець Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, фактичний обсяг видатків - 283,8 тис. грн (29,5 бали); “Розроблення систем для екологічного моніторингу на основі інтелектуальних датчиків”, виконавець Київський національний університет ім. Т.Шевченка, фактичний обсяг видатків - 1406,0 тис. грн (34,5 бали).

анотованих звітів за закінченими науково-дослідними роботами у 2014 році”, виконавці за власний рахунок доопрацьовують НДР.

За даними МОН, у 2014 році за КПКВК 2201040 створено науково-технічну продукцію загалом за 177 НДР (у т. ч. за 144 прикладними НДР), зокрема, створено технології – 380 од. (у т. ч. у рамках виконання прикладних НДР – 251 од.), матеріали – 155 од. (у т. ч. 58 од.), методи, теорії – 1115 од. (у т. ч. 453 од.) тощо.

Результативною складовою виконаних ВНЗ і науковими установами НДР протягом 2014 року стало оформлення 2205 охоронних документів.

Однак **через відсутність належного контролю з боку МОН і керівництва ВНЗ не оприбутковано отриманих патентів:** Вінницьким національним технічним університетом – 20 патентів, Національним університетом харчових технологій – 122, Національним університетом “Львівська політехніка” – 19, НУБіП – 9 охоронних документів (патентів/свідоцтв про державну реєстрацію сортів рослин).

Через відсутність контролю з боку МОН за станом оприбуткування та використання активів, отриманих за результатами виконання НДР за рахунок бюджетних коштів, в обліку ВНЗ відображено недостовірні дані, що є порушенням вимог статті 3 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”. Відсутність такого обліку створює ризики втрати ВНЗ як виконавцем досліджень отриманих результатів.

4.3. Фінансова підтримка наукових об’єктів, що становлять національне надбання, та розвитку інфраструктури наукової діяльності

Станом на 01.10.2015 до наукових об’єктів, що становлять національне надбання, віднесено 133 об’єкти, із них 39 об’єктів належать до сфери управління МОН (у т. ч. три розміщені в зоні АТО та два на тимчасово окупованій території). Ці об’єкти внесено до Державного реєстру наукових об’єктів, що становлять національне надбання.

На виконання пункту 4 Порядку № 10/153/305 **відповідальними установами¹** щороку до МОН подаються пропозиції щодо обсягів фінансування об’єктів, що становлять національне надбання (придбання обладнання, матеріалів та їх ремонт), **які у 2014-2015 роках враховувалися на рівні 33,4 і 58,7 відс. відповідно.**

З відповідальними установами МОН укладено договори на виконання робіт зі збереження та забезпечення належного функціонування об’єктів, що становлять національне надбання. Однак **у договорах, укладених у 2014 році, відповідальність сторін за неналежне виконання їх умов не була визначена.**

Відповідальними установами не дана оцінка повноти освоєння бюджетних коштів та стану об’єкта, що становить національне надбання, передбачена пунктом 12 Порядку 10/153/305. Акти про склад і стан наукових

¹ Відповідальна установа – ЦОВВ, орган місцевого самоврядування, НАН і галузеві академії наук, громадська організація, установа (юридична особа), що відповідає за збереження об’єкта і належне використання коштів, призначених для його підтримки.

об'єктів, що становлять національне надбання, які подавалися МОН, містять неповну інформацію. Дані про виконання НДР з використанням об'єктів, що становлять національне надбання, та досягнуті результати в МОН відсутні.

Отже, МОН формально виконує функції головного розпорядника бюджетних коштів, відповідального за підтримку таких об'єктів.

Крім того, у порушення вимог пункту 7 Загальних вимог до визначення результативних показників бюджетних програм, затверджених наказом Мінфіну від 10.12.2010 № 1536, МОН не забезпечило достовірності результативних показників і точності їх розрахунку за напрямом “Збереження об'єктів, що становлять національне надбання”, зокрема касові видатки завищено на 359,3 тис. гривень.

У рамках бюджетної програми 2201040 МОН також планувало видатки на проведення міжнародних наукових заходів.

Наказом МОН від 20.02.2014 № 168 затверджено обсяги видатків у сумі 1130,0 тис. грн на проведення 24 міжнародних наукових заходів за відсутності економічно обґрунтованих розрахунків. Також у МОН відсутні обґрунтування щодо пріоритетності розподілу видатків за темами заходів і виконавцями робіт після зменшення бюджетних асигнувань.

Мета проведення міжнародних заходів МОН не визначена. Результативні показники в паспорті бюджетної програми, зокрема показник якості, не затверджені, через що **неможливо об'єктивно оцінити продуктивність, результативність та економічність використання бюджетних коштів, які виділялися на вказані цілі.**

5. АНАЛІЗ ВИКОНАННЯ МІНІСТЕРСТВОМ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ЗАВДАНЬ У СФЕРІ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

Питання ефективного використання науково-технічного та інтелектуального потенціалу України, технологічності виробництва продукції, охорони майнових прав на вітчизняні технології та/або їх складові на території держав, де планується або здійснюється їх використання, регулює Закон № 143.

Нормативно-правовими документами реалізація державної політики, зокрема, у сфері трансферу технологій була покладена на Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України (далі – Держінформнауки).

Постановою Кабінету Міністрів України від 04.06.2014 № 255 Держінформнауки перейменовано у Державне агентство з питань електронного урядування і покладено на нього додаткові функції, а МОН¹ передано функції, зокрема, з реалізації державної політики у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, трансферу технологій.

МОН як центральний орган виконавчої влади, до сфери управління якого належать наукові установи та ВНЗ, що провадять, згідно з їх

---

¹ Згідно з Положенням про Міністерство освіти і науки України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 № 630, МОН є головним органом у системі ЦОВВ, що забезпечує формування та реалізує державну політику, зокрема, у сфері трансферу (передачі) технологій.

положеннями, наукову та науково-технічну діяльність і можуть створювати та/або використовувати технології та їх складові, **не забезпечило належного виконання покладених на нього завдань і повноважень Законом № 143.**

МОН не ініційовано розроблення **порядку подання центральними органами виконавчої влади** уповноваженому органу з питань реалізації державної політики у сфері трансферу технологій **інформації про передані технології**, створені за рахунок бюджетних коштів підприємствами, науковими установами, організаціями та вищими навчальними закладами, що належать до сфери їх управління, та **порядку погодження трансферу та реєстрації технологій**, створених або придбаних за рахунок бюджетних коштів, **які передаються юридичним особам, що зареєстровані в інших країнах**, або фізичним особам-іноземцям чи особам без громадянства.

У порушення вимог статті 8 Закону № 143 МОН не забезпечено формування баз даних про технології та/або їх складові, майнові права, зокрема про майнові права інтелектуальної власності, які належать науковим установам та вищим навчальним закладам, що віднесені до сфери його управління. Також МОН не володіє інформацією про завершені технології, створені або придбані за рахунок бюджетних коштів науковими установами і ВНЗ, що належать до сфери його управління, та інформацією про передані технології.

Фактично МОН володіє лише узагальненими даними щодо кількості укладених договорів про трансфер технологій, обсяг коштів, одержаних від трансферу технологій, та їх використання у розрізі напрямів.

Так, згідно з відомостями МОН про напрями використання коштів, одержаних у результаті трансферу технологій, створених за рахунок коштів державного бюджету, і виплату винагороди авторам таких технологій у 2013 році¹, укладено 224 договори про трансфер технологій з організаціями-розробниками – власниками технологій (37 ВНЗ) на суму 8941,02 тис. грн (у т.ч. передано 156 технологій, які раніше не передавалися), у 2014 році – 60 договорів (12 ВНЗ) на суму 2813,5 тис. грн (у т.ч. передано 50 технологій, які раніше не передавалися).

Дані щодо передачі майнових прав інтелектуальної власності в МОН відсутні. Отже, МОН не виконуються повноваження, визначені Законом № 143, у частині здійснення контролю за передачею майнових прав на технології та їх складові, створені за рахунок бюджетних коштів, підприємствам, науковим установам, організаціям і ВНЗ, які у своїй діяльності будуть використовувати ці технології відповідно до укладеного договору.

Також МОН не виконуються вимоги статті 7 Закону 143 у частині ведення реєстру технологій, створених чи придбаних бюджетним коштом, обліку та контролю за переданими технологіями.

---

¹ Дані подаються організаціями - розробниками головним розпорядникам згідно з наказом МОН від 13.03.2014 № 221 “Про затвердження форм надання та узагальнення відомостей про напрями використання коштів, одержаних у результаті трансферу технологій, створених за рахунок коштів державного бюджету, і виплату винагороди авторам таких технологій”.

Так, Порядком реєстрації технологій та їх складових, що створені чи придбані за бюджетні кошти або створені чи придбані підприємствами державної форми власності, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 03.07.2013 № 472 (далі – Порядок 472), передбачено, що реєстрація технологій здійснюється шляхом внесення МОН інформації про неї до Державного реєстру технологій. Однак **МОН такий реєстр не веде.**

Відповідно до вимог Порядку державної реєстрації несекретних завершених технологій, затвердженого наказом МОН від 11.12.2002 № 696 (далі – Порядок № 696), Українським інститутом науково-технічної та економічної інформації (далі – УкрІНТЕІ) ведеться реєстр несекретних завершених технологій. У Державному реєстрі несекретних завершених технологій зареєстровано 1333 технології, із них 1151 створена за бюджетні кошти. Протягом 2009-2015 років зареєстровано 16 технологій, створених в рамках бюджетних програм МОН, у т. ч. у 2014 році – дві, за 9 місяців 2015 року – сім.

Отже, протягом 2009-2015 років ВНЗ, що належать до сфери управління МОН, практично не створювалися новітні технології, придатні для застосування в інноваційно-інвестиційному процесі відродження вітчизняного виробництва і продажу на міжнародному ринку.

Крім того, в МОН відсутні дані щодо передачі технологій, створених за результатами завершених у 2014 році НДР, у т. ч. переданих юридичним особам, що зареєстровані в інших країнах.

Водночас, відповідно до звітних даних ВНЗ, що подавалися МОН на виконання наказу від 24.11.2014 № 1359¹, у 2014 році підпорядкованими МОН установами здійснювався трансфер технологій юридичним особам, що зареєстровані в інших країнах. Вартість виконання НДДКР, у рамках яких протягом 2013-2014 років за рахунок бюджетних коштів створено такі технології, становить 2988,6 тис. гривень.

Довідково. Наприклад, Національним технічним університетом України “Київський політехнічний інститут” передано 4 технології, на створення яких витрачено 1446,6 тис. грн бюджетних коштів, зокрема, Дальнському інституту вимірювання та автоматизації (КНР) передано стенд вимірювання напруги, створений у рамках НДР “Створення та впровадження серії прецизійних широкосмугових системно орієнтованих мультиметрів напруги змінного струму” (вартість НДР - 322,5 тис. грн, залучено 1300 тис. грн); ЗАО “Ренфорс” (Росія, Москва) передано експериментальний зразок, технічну документацію, створені в рамках НДР “Геотехнічний комплекс з інтелектуально-адаптивним виконавчим органом імпульсного руйнування гірських порід та видобутку корисних копалин” (вартість НДР - 199,3 тис. грн, залучено 40 тис. грн) тощо.

Отже, через відсутність у МОН даних щодо технологій, створених чи придбаних за рахунок бюджетних коштів, і переданих технологій, контролю за передачею майнових прав на технології та їх складові, у т. ч. юридичним особам, що зареєстровані в інших країнах, існує загроза втрати створених коштом державного бюджету об’єктів права інтелектуальної власності.

¹ Додаток № 3 “Інформація щодо трансферу та/або комерціалізації (впровадження) прикладних науково-технічних розробок/технологій та/або їх складових”.

ВИСНОВКИ

1. Міністерство освіти і науки України не забезпечило належного планування та ефективного використання бюджетних коштів, що виділялися 2014 року – 9 місяців 2015 року на проведення наукових досліджень та забезпечення збереження і розвитку інфраструктури наукової діяльності, а також своєчасності і повноти прийняття управлінських рішень у цій сфері. У результаті кошти державного бюджету на вказані цілі окремими науковими установами, що належать до сфери управління МОН, використовувалися із порушенням законодавства. Мета бюджетної програми за КПКВК 2201040, яка полягала у забезпеченні високоефективного провадження наукової та науково-технічної діяльності у вищих навчальних закладах і наукових установах, що належать до сфери управління МОН, не досягнута.

МОН як головний розпорядник бюджетних коштів за вказаною бюджетною програмою (2014 рік – 450,9 млн грн, 2015 рік – 523,3 млн грн) і замовник наукових досліджень не забезпечило належної організації наукової діяльності від формування тематики науково-дослідних робіт (далі – НДР) до визначення видатків на їх проведення. Запровадивши конкурсні засади, МОН не забезпечило об'єктивного відбору перспективних наукових досліджень. Як наслідок, кошти отримували наукові роботи, які за результатами рейтингового оцінювання не набрали максимальної кількості балів.

Через неукладання МОН договорів з виконавцями наукових робіт і незатвердження технічних завдань до цих робіт не було забезпечено відповідальності за використання майже 600 млн грн, виділених МОН з державного бюджету на вказані цілі.

Не унормувало МОН також такі питання, як порядок здавання-прийняття завершених робіт та етапів цих робіт, порядок здавання-прийняття створеної науково-технічної продукції та її передання для впровадження на підприємствах. У результаті завершена у 2014 році **81 НДР не впроваджена і не використовується для вирішення завдань соціально-економічного розвитку держави, а отже, є ризики нерезультативного використання коштів державного бюджету в сумі 16,1 млн гривень.**

2. Потреба у коштах, необхідних для проведення наукових досліджень у сфері освіти, МОН визначалася за відсутності економічно обґрунтованих розрахунків вартості цих робіт, лише на утримання працівників наявних наукових установ і ВНЗ.

Майже весь обсяг коштів (90 відс.), виділених 2014 року – 9 місяців 2015 року з державного бюджету на розвиток науки за КПКВК 2201040 у сумі 974,2 млн грн, МОН спрямовувало на забезпечення фонду оплати праці з нарахуваннями, незважаючи на те, що вказані видатки віднесені до видатків розвитку. У той же час наукова база не оновлювалася, що фактично унеможливило виконання наукових досліджень, результат яких відповідав

би світовому рівню. **Пропозиції щодо капітальних видатків МОН на 2015 рік до Мінфіну не подавало.**

Із загальної суми затверджених МОН коштів на проведення наукових досліджень та забезпечення збереження і розвитку інфраструктури наукової діяльності з порушенням чинного законодавства МОН запланувало **605,2 млн гривень**. Використано за 2014 рік – 9 місяців 2015 року закладами, які належать до сфери управління МОН, з порушенням чинного законодавства та нормативних актів МОН **12,0 млн грн**, створено ризики **нерезультативного використання 24,8 млн грн** (з них 8,4 млн грн – кошти минулих років), **викривлено фінансову звітність на 0,3 млн гривень**.

Через недосконале планування та неоперативне управління коштами закладами та МОН у **2014 році допущено неефективне управління бюджетними коштами у сумі 3,2 млн грн**, які не використано та повернено до державного бюджету.

3. МОН не забезпечило належного виконання покладених на нього повноважень центрального органу виконавчої влади, який формує і реалізує державну політику у сфері наукової діяльності, через що нормативно-правові акти у цій сфері є недосконалими та невнормованими.

Норма частини п'ятої статті 34 Закону України від 13.12.91 № 1977 “Про наукову і науково-технічну діяльність” щодо фінансування наукової діяльності шляхом фінансування основної діяльності державних наукових установ не відповідає вимогам статті 87 Бюджетного кодексу України, якою до видатків, що здійснюються з державного бюджету, віднесені видатки на фундаментальні та прикладні дослідження і сприяння науково-технічному прогресу державного значення, міжнародні наукові та інформаційні зв'язки державного значення.

Після втрати чинності Законом України від 22.12.1995 № 493 “Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб” **не внесено відповідних змін щодо урегулювання питань державного замовлення на науково-технічну продукцію** до Закону України від 11.07.2011 № 2623 “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки”, Закон № 1977, Порядку формування і виконання замовлення на проведення фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень та виконання науково-технічних (експериментальних) розробок за рахунок коштів державного бюджету, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 № 1084.

Незважаючи на зміни чинного законодавства, МОН не ініціювало внесення змін до Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.07.96 № 830, та Порядку визначення обсягів фінансування наукових об'єктів, що становлять національне надбання, затвердженого спільним наказом Державного комітету України з питань науки та інтелектуальної власності, Мінекономіки, Мінфіну України від 29.09.1999 № 10/153/305.

Не розроблено та не затверджено порядок проведення конкурсного відбору науково-дослідних, науково-технічних та дослідно-конструкторських робіт, перелік пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року та перелік наукових установ і вищих навчальних закладів, яким надається базове фінансування для здійснення наукової та науково-технічної діяльності.

4. Планування видатків на наукові дослідження та забезпечення збереження і розвитку інфраструктури наукової діяльності МОН здійснювало з порушенням вимог законодавства.

У порушення пункту 28 Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.07.1996 № 830, в МОН відсутні економічно обґрунтовані розрахунки вартості НДР на 2014-2015 роки, як наслідок, пропозиції щодо потреби у коштах загального фонду, що подавалися МОН до Мінфіну, є необґрунтованими.

Через відсутність дієвої системи внутрішнього контролю МОН у порушення вимог пункту 29 Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 № 228, включило до кошторисів вищих навчальних закладів і наукових установ, що належать до сфери його управління, на 2014-2015 роки за відсутності детальних розрахунків та економічних обґрунтувань 238,8 млн грн, що відповідно до пункту 16 частини першої статті 116 Бюджетного кодексу України є порушенням бюджетного законодавства. Також у порушення статті 17 Порядку № 228 МОН не забезпечило контролю за формуванням доходів у сумі 366,1 млн гривень.

МОН включило недостовірні дані до звіту про виконання паспорта бюджетної програми 2201040 за 2014 рік, що порушенням вимог пункту 5 Загальних вимог до визначення результативних показників бюджетних програм, затверджених наказом Мінфіну від 10.12.2010 № 1536 (у редакції, що була чинна до змін, внесених згідно із наказом від 15.06.2015 № 553), і створило ризики нецільового використання бюджетних коштів, спрямованих на виконання прикладних досліджень, у сумі 6430,0 тис. гривень.

Формальне затвердження результативних показників не дає змоги об'єктивно оцінити ефективність бюджетної програми, ступінь досягнення поставленої мети та виконання завдань бюджетної програми, а отже, продуктивність, результативність та економість використання бюджетних коштів, що виділялися на визначені програмою цілі.

5. Міністерством не вжито заходів щодо запровадження ефективного механізму організації конкурсного відбору тематики наукових досліджень.

Створена з порушенням вимог законів України “Про Національну програму інформатизації” та “Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах” інформаційна система “Наука в

університетах” використовується МОН у тестовому режимі та протягом двох років не введена в експлуатацію, що не забезпечує достовірної інформації. Отже, є ризики того, що кошти у сумі 815,0 тис. грн, спрямовані у 2012–2014 роках на створення цієї системи, використано нерезультативно.

Через незахищеність даних цієї системи та невикористання результатів рейтингового оцінювання наукових робіт МОН фактично в ручному режимі здійснювало їх відбір. При цьому високий бал експертної оцінки наукових робіт не був вирішальним фактором для їх включення до тематичних планів на 2014 – 2015 роки.

У результаті неефективних управлінських рішень МОН до тематичних планів на 2015 рік вищими навчальними закладами і науковими установами включено 41 НДР загальною вартістю 10,8 млн грн, яка за результатами рейтингового оцінювання не набрала високих балів.

6. МОН, який формує і реалізує державну політику у сфері трансферу технологій, не забезпечило належного виконання своїх повноважень щодо нормативно-правового регулювання питань у цій сфері.

На сьогодні не розроблені та Кабінетом Міністрів України не затверджені порядок подання уповноваженому органу з питань реалізації державної політики у сфері трансферу технологій інформації про передані технології, створені за бюджетні кошти підприємствами, науковими установами, організаціями та вищими навчальними закладами, що належать до сфери їх управління, і порядок погодження трансферу та реєстрації технологій, створених або придбаних за бюджетні кошти, які передаються юридичним особам, зареєстрованим в інших країнах, або фізичним особам – іноземцям, або особам без громадянства, передбачені статтями 8 і 15 Закону України від 14.09.2006 № 143 “Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій”.

У порушення вимог частини 2 статті 8 Закону № 143 МОН як центральний орган виконавчої влади, до сфери управління якого належать наукові установи та вищі навчальні заклади, що провадять згідно з їх положеннями наукову та науково-технічну діяльність і можуть створювати та/або використовувати технології та їх складові, не забезпечило виконання покладених на нього повноважень, зокрема щодо формування баз даних про технології та/або їх складові, майнові права, які належать підпорядкованим йому вищим навчальним закладам і науковим установам.

За відсутності контролю з боку МОН, протягом 2014 року – 9 місяців 2015 року реєстрація створених за бюджетні кошти технологій виконавцями не здійснювалася. Фактично трансфер 50 технологій, які раніше не передавалися, у 2014 році підпорядкованими МОН установами здійснено без їх державної реєстрації. Відсутність контролю з боку МОН за обліком та переданням створених з використанням бюджетних коштів технологій створює ризики втрати об’єктів права інтелектуальної власності.

ПРОПОЗИЦІЇ

1. Про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету на наукову діяльність у сфері освіти поінформувати Верховну Раду України.

2. Відомості про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету на наукову діяльність у сфері освіти у формі рішення Рахункової палати надіслати Кабінету Міністрів України.

Рекомендувати Кабінету Міністрів України:

2.1. На виконання Закону України від 14.09.2006 № 143 “Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій” ініціювати розроблення:

- порядку подання уповноваженому органу з питань реалізації державної політики у сфері трансферу технологій інформації про передані технології, створені за бюджетні кошти підприємствами, науковими установами, організаціями та вищими навчальними закладами, що належать до сфери їх управління;

- порядку погодження трансферу та реєстрації технологій, створених або придбаних за бюджетні кошти, які передаються юридичним особам, що зареєстровані в інших країнах, або фізичним особам – іноземцям, або особам без громадянства.

2.2. Подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції стосовно внесення змін до статей 5 та 6 і Закону України від 11.07.2011 № 2623 “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки” щодо врегулювання питання державного замовлення у зв’язку з втратою чинності Законом України “Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб”.

2.3. Розробити та затвердити:

- перелік пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок;

- порядок проведення конкурсного відбору науково-дослідних, науково-технічних та дослідно-конструкторських робіт;

- перелік наукових установ та вищих навчальних закладів, яким надається базове фінансування для здійснення наукової і науково-технічної діяльності.

2.4. Привести у відповідність із вимогами чинного законодавства Типове положення з планування, обліку і калькулювання собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт та Порядок формування і виконання замовлення на проведення фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень та виконання науково-технічних (експериментальних) розробок за рахунок коштів державного бюджету (затвержені постановами Кабінету Міністрів України відповідно від 20.07.1996 № 830 та від 25.08.2004 № 1084).

2.5. Врегулювати правову неузгодженість між вступною частиною постанови Кабінету Міністрів України від 20.07.1996 № 830 і змістом затвердженого цією постановою Типового положення.

2.6. Zobov'язати МОН за участю з Мінекономрозвитку і Мінфіном забезпечити приведення у відповідність із вимогами чинного законодавства Порядку визначення обсягів фінансування наукових об'єктів, що становлять

національне надбання (наказ Державного комітету України з питань науки та інтелектуальної власності, Мінекономіки, Мінфіну від 29.09.1999 № 10/153/305).

3. Рекомендувати Міністерству освіти і науки України:

- припинити практику проведення наукових досліджень і науково-технічних розробок за відсутності укладених договорів та затверджених технічних завдань;
- ввести в експлуатацію єдину інформаційну систему “Наука в університетах” з урахуванням вимог чинного законодавства та визначити відповідальних осіб;
- здійснювати відбір та включення до тематичних планів ВНЗ актуальних і найбільш значущих НДР з урахуванням результатів рейтингового оцінювання;
- провести аналіз результативності впровадження наукових результатів, отриманих підпорядкованими йому науковими установами та вищими навчальними закладами, та забезпечити проведення трирічного моніторингу впровадження наукової (науково-технічної) продукції з моменту її створення;
- затверджувати у паспортах бюджетної програми 2201040 результативні показники, які забезпечать об’єктивну характеристику затрат, дадуть можливість оцінити ефективність бюджетної програми, ступінь досягнення поставленої мети та виконання завдань програми;
- привести положення про департамент інноваційної діяльності та трансферу технологій МОН у відповідність із Типовим положенням про структурний підрозділ з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади, НАН та національної галузевої академії наук в частині визначення завдань та функцій цього департаменту щодо забезпечення формування баз даних технологій та майнових прав інтелектуальної власності;
- привести норми Порядку державної реєстрації несекретних завершених технологій, затвердженого наказом МОН від 11.12.2002 № 696, у відповідність із затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 03.07.2013 № 472 Порядком реєстрації технологій та їх складових, що створені чи придбані за бюджетні кошти або створені чи придбані підприємствами державної форми власності, з метою уникнення дублювання функцій структурними підрозділами та підпорядкованими установами МОН;
- забезпечити відповідно до вимог чинного законодавства формування та ведення баз даних технологій та/або складових, майнових прав, контролю за передачею майнових прав на технології та їх складові, створені за бюджетні кошти, та за веденням обліку цих технологій та/або їх складових;
- вжити заходів щодо забезпечення законності та ефективності використання бюджетних коштів, усунення виявлених порушень і запобігання їм надалі.

4. Рішення Рахункової палати та Звіт надіслати Міністерству освіти і науки України.

5. Рішення Рахункової палати і Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету на наукову діяльність у сфері освіти оприлюднити на офіційному веб-сайті Рахункової палати.

Схема руху коштів
 державного бюджету, виділених Міністерству освіти України за
 КПКВК 2201040 у 2014 році та за 9 місяців 2015 року

